

Віта Павленко,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирського державного університету імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0001-8528-4054
pavlenkovita12@gmail.com

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ВПРОВАДЖЕННЯ ДОМАШНЬОЇ РОБОТИ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

У статті зазначено, що домашні завдання є навчальною діяльністю, яку учні виконують вдома, і вона тісно пов'язана зі змістом навчання, відображенням у навчальних програмах. Домашні завдання можуть повторювати та закріплювати пройдений на уроці навчальний матеріал, розширювати його, доповнювати, готувати інформацію до нового уроку тощо.

Розглянуто особливості реалізації домашньої роботи в закладах освіти різних країн. З метою виявлення спільних та відмінних рис використання домашньої роботи у процесі навчання в Україні та світі обрано метод компаративного аналізу. Для його реалізації визначено перелік найбільш суттєвих педагогічних фактів (зміст поняття, характеристика компонентів, суттєві ознаки, умови реалізації, характерні особливості досвіду), відповідно до яких вивчався досвід. За результатами аналізу встановлено факт сформованості процесу навчання як загальноприйнятої концептуальної ідеї, що вимагає врахування освітніх реалій сьогодення з позицій економічного, соціального, політичного та культурного розвитку окремої країни.

Підкреслено переваги (максимально комфортні умови для роботи учня, оскільки він працює вдома в зручний для себе час; можливість індивідуального навчання, коли кожен учень не тільки виконує індивідуальне завдання, а й сам процес виконання завдання не залежить від інших учнів) та недоліки (неможливість контролю та допомоги з боку вчителя під час виконання домашнього завдання; слабо виражена можливість групової та командної роботи; відсутність можливості контролювати час і тривалість виконання завдання) домашньої роботи порівняно з іншими формами організації навчання.

Зроблено висновок, що домашня робота залишається важливою частиною навчального процесу у всіх країнах, при цьому розширюються, з'являються нові типи домашніх завдань. Разом з тим час, витрачений на виконання домашніх завдань, не впливає на результати шкільного навчання.

Ключові слова: досвід, компаративний аналіз, види домашніх завдань, цілі та завдання домашньої роботи, обдаровані учні, заклади загальної середньої освіти.

Vita Pavlenko. Analiza porównawcza zagranicznych doświadczeń we wprowadzaniu zadań domowych do procesu edukacyjnego

W artykule stwierdzono, że praca domowa jest czynnością edukacyjną wykonaną przez uczniów w domu i jest ściśle związana z treścią nauczania odzwierciedloną w programie edukacyjnym.

Praca domowa może powtarzać i utrwalać materiał omawiany na lekcjach, rozszerzać go, uzupełniać, przygotowywać informacje do nowej lekcji itp.

W artykule rozważono specyfikę wdrażania zadań domowych w placówkach edukacyjnych różnych krajów. W celu zidentyfikowania wspólnych i charakterystycznych cech wykorzystania pracy domowej w procesie uczenia się w Ukrainie i na świecie, wybrano metodę analizy porównawczej. W celu jej wdrożenia określono listę najważniejszych faktów pedagogicznych (treść koncepcji, charakterystyka komponentów, podstawowe cechy, warunki realizacji, charakterystyczne

cechy doświadczenia), zgodnie z którymi badano doświadczenie. Wyniki analizy wskazują, że proces uczenia się jest ogólnie przyjętą koncepcją, która wymaga uwzględnienia dzisiejszych realiów edukacyjnych z punktu widzenia rozwoju gospodarczego, społecznego, politycznego i kulturalnego danego kraju.

Podkreśla się zalety (najbardziej komfortowe warunki pracy ucznia, ponieważ pracuje on w domu w dogodnym dla siebie czasie; możliwość indywidualnego uczenia się, gdy każdy uczeń nie tylko wykonuje indywidualne zadanie, ale także proces wykonywania zadania nie zależy od innych uczniów) i wady (niemożność kontrolowania i pomocy nauczyciela podczas pracy domowej; słabo wyrażona możliwość pracy grupowej i zespołowej; niemożność kontrolowania czasu i czasu trwania zadania) pracy domowej w porównaniu z innymi formami pracy organizacyjnej.

Stwierdzono, że praca domowa pozostaje ważną częścią procesu edukacyjnego we wszystkich krajach, a jednocześnie rozwija się i pojawiają się nowe rodzaje prac domowych. Jednocześnie czas poświęcany na odrabianie prac domowych nie wpływa na wyniki nauczania.

Słowa kluczowe: *doświadczenie, analiza porównawcza, rodzaje prac domowych, cele i zadania prac domowych, uczniowie zdolni, szkoły średnie ogólnokształcące.*

Vita Pavlenko. Comparative Analysis of Foreign Experience in Implementing Homework in the Educational Process

The article states that homework is a learning activity that students perform at home, and it is closely related to the learning content reflected in the curriculum. Homework can repeat and consolidate the learning material covered in class, expand it, supplement it, prepare information for a new lesson, etc.

The features of homework implementation in educational institutions of different countries are considered. In order to identify the common and distinctive features of the use of homework in the learning process in Ukraine and the world, the method of comparative analysis was chosen. For its implementation, the list of the most significant pedagogical facts (content of the concept, characteristics of components, essential features, conditions of implementation, characteristic features of experience) was determined, according to which the experience was studied. The results of the analysis established the fact of the formation of the learning process as a generally accepted conceptual idea that requires taking into account the educational realities of today from the standpoint of economic, social, political and cultural development of a particular country.

The advantages (the most comfortable conditions for the student's work, as he works at home at a convenient time; the possibility of individual learning, when each student not only performs an individual task, but also the process of performing the task does not depend on other students) and disadvantages (inability to control and assist the teacher during homework; poorly expressed possibility of group and teamwork; inability to control the time and duration of the task) of homework in comparison with other forms of organ.

It is concluded that homework remains an important part of the educational process in all countries, while expanding and new types of homework appear. At the same time, the time spent on homework does not affect the results of schooling.

Key words: *experience, comparative analysis, types of homework, goals and objectives of homework, gifted students, general secondary education institutions.*

Постановка проблеми. Проблема домашньої самостійної роботи учнів дуже актуальна в наші дні. Шкільні програми насичені, і поряд з сучасними формами організації навчання вимагають від учнів високої розумової активності і самостійності. Домашні завдання є навчальною діяльністю, яку учні виконують вдома, і вона тісно пов'язана зі змістом навчання, відображенням у навчальних програмах. Домашні завдання можуть *повторювати та закріплювати* пройдений на уроці навчальний матеріал, *розширювати* його, *доповнювати, готувати* інформацію до нового уроку тощо. Також існує поняття «домашня робота», яке ширше, ніж домашні завдання, тому що воно не обов'язково відноситься лише до шкільної навчальної діяльності, а може включати деякі види дозвілля і позакласні заняття, які цілком

добровільні та збагачують учня цінним досвідом, звичками, відносинами, які також формують його особистість.

Традиційно у загальноосвітніх школах різних країн виконання домашніх завдань з предметів є важливою частиною навчального процесу. У багатьох країнах виконання домашніх завдань закріплено законодавчо у нормативних документах освіти [9].

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Домашня робота – це форма самостійної роботи учнів, організована вчителем з метою закріплення і поглиблення знань, отриманих на уроці, а також для підготовки до сприйняття нового навчального матеріалу, а іноді і для самостійного розв'язання посильного пізнавального завдання. В. Сухомлинський зазначав: «Ніколи розумові зусилля не повинні направлятися тільки на закріплення в пам'яті, на заучування. Припиняється осмислення – припиняється і розумова діяльність, починається зубріння ...». К. Ушинський доводив доцільність застосування домашніх завдань лише після спеціальної підготовки школярів до їх виконання.

У Концепції Нової української школи у переліку видів домашніх завдань зазначені завдання *освітнього, розвивального, пошуково-дослідницького та виховного* характеру. Для виконання дослідних і творчих домашніх завдань учневі потрібні знання з різних навчальних предметів.

Метою статті є компаративний аналіз зарубіжного досвіду впровадження домашньої роботи у навчальний процес.

Виклад основного матеріалу. Домашня навчальна робота – це самостійне виконання учнями завдань поза класом без безпосереднього керівництва вчителя. Домашні завдання повинні бути ґрунтовно підготовлені і продумані. Необхідно брати до уваги наступні *вимоги*:

- домашні завдання повинні бути своєчасними;
- домашнє завдання, як правило, органічно пов'язане з темою уроку;
- організація домашнього завдання повинна бути ясною, зрозумілою і точною;
- завдання для опрацювання вдома повинно бути доступним.

У Чехії у Законі про освіту говориться, що учні зобов'язані виконувати вказівки вчителя відповідно до правил школи. Шкільний кодекс є ключовим документом, у якому є розділ щодо домашньої роботи, право вчителів її призначати й оцінювати. Шкільний кодекс затверджує шкільна рада, в якій також є представники батьків, тому вони можуть вирішувати, чи вчителі призначатимуть і оцінюватимуть домашнє завдання чи ні [6].

На сайтах чеських шкіл розміщують «Концепцію домашньої підготовки» (Koncept domácí přípravy), створену на основі Рамкової навчальної програми основної школи, де прописані цілі домашньої роботи, а саме:

- закріплювати та повторювати навчальний матеріал;
- перевіряти рівень розуміння навчального матеріалу;
- розвивати здатність вчитися самостійно;
- мотивувати вивчення нового матеріалу;
- підвищувати почуття відповідальності;
- розвивати здатність самоорганізації та правильного використання часу;
- підвищувати спільну відповідальність учнів та батьків за підготовку дітей до занять в школі.

Приклади форм домашньої підготовки: *усної* (повторення матеріалу з попередніх уроків, робота з картою, таблицями тощо; повторення правил, формул, підготовка до іспиту, тестування, розмови, дискусії, читання вголос у початкових класах, додаткове читання тощо) та *письмової* (вправи, реферати, проєкти, виписки тощо).

У «Концепції домашньої підготовки» наводяться правила призначення домашніх завдань. Наприклад, їх частота та обсяг перебувають повністю у компетентності вчителя; завдання можуть бути:

- обов'язковими або добровільними;

- фронтальними, груповими або індивідуальними;
- короткостроковими або довгостроковими;
- учні з особливими освітніми потребами можуть отримати диференційовані завдання відповідно до спеціальної програми, розробленої у школі;
- при виконанні домашніх завдань можна користуватися ІКТ, ШІ, бібліотекою, енциклопедіями, словниками, книгами, ЗМІ та ін.;
- домашнє завдання має бути конкретним, зрозумілим та пропорційним здібностям учнів за своїм змістом та обсягом;
- домашня підготовка та домашні завдання повинні бути підібрані таким чином, щоб учень міг виконати їх самостійно;
- домашні завдання не повинні займати багато часу (10-15 хвилин);
- учень відповідає за естетичний рівень виконання письмового завдання.

Крім того, у «Концепції домашньої підготовки» зафіксовано правила контролю та оцінювання домашніх завдань учителем та роль батьків у їх виконанні (створення сприятливих умов та організація часу для виконання дитиною домашніх завдань, мотивація дитини до виконання домашніх завдань (встановлення пріоритету)); послідовність та терплячість батьків, заохочення самостійності, похвала.

Крім того, є рекомендації учням, які хочуть бути успішними (виконувати домашні завдання того ж дня, доки не забули навчальний матеріал; мати зошит для запису домашніх завдань; визначити час їхнього виконання; починати з того, що цікавіше; зручно влаштуватися; робити регулярні перерви; лягати вчасно спати і мати достатньо часу на сон; наводити порядок у кімнаті та на робочому столі; якщо учень забуде зробити домашнє завдання або принести його в школу, необхідно попередити вчителя на початку уроку, якщо учень хоче продовжувати навчатися, він повинен займатися також самоосвітою) [7].

В **Угорщині** вчителі вважають домашнє завдання для учнів та його регулярну оцінку важливим інструментом ефективного навчання. Відповідно, усні та короткі письмові тести є обов'язковими складовими частинами уроків. Однак, починаючи з 2003/04 навчального року, Законом про державну освіту Угорщини заборонено задавати письмові есе як домашні завдання учням 1–2-х класів початкової школи на вихідні дні та шкільні канікули.

У **Литві** у «Плані загальної шкільної освіти» на 2017/2018 та 2018/2019 роки, затвердженому Міністерством освіти та науки Литовської Республіки, прописано гарантію школи, що домашнє завдання має:

- відповідати можливостям учня;
- бути корисним учню для подальшого навчання;
- не буде задаватись на канікули;
- не буде присвяченим вивченню пропущених з різних причин уроків [10].

В **Естонії** кількість домашніх завдань не регулюється централізовано, але школи зобов'язані дотримуватись Постанови Міністерства соціальних справ 2001 року «Вимоги щодо охорони здоров'я для шкільних розкладів та організації навчання», де йдеться, що домашні завдання не задаються наступного дня після канікул або на перший день нового навчального періоду.

В **Австралії** на сайті департаменту освіти та навчання представлено посібник для виконання домашніх завдань, де прописано, що домашні завдання повинні відповідати рівню знань та віком учня; мати мету, актуальність; бути цікавими та досить складними; оцінюватися вчителями, та за необхідності вчителя повинні надавати допомогу у їх виконанні; бути збалансованими з розважальними, сімейними та культурними заходами.

У Керівництві розписано типи домашніх завдань: практичні завдання, що надають учням можливість застосувати нові знання або закріпити отримані навички (читання для задоволення, вправи на правопис слів, відпрацювання навичок фізичної підготовки, написання рефератів та інших творчих завдань, гра на музичних інструментах, виконання

вправ з математики, повторення слів/фраз іноземною мовою. Інший тип завдань – поглиблення вивченого матеріалу: написання рецензії на книгу; вивчення місцевих новин; пошук матеріалів в Інтернеті; створення чи проектування художнього твору; моніторинг реклами у газеті. Цей тип завдань мотивує учнів до самостійності та творчості [11].

У деяких країнах домашні завдання не задаються у початковій школі (**Ізраїль, Японія**). Так, Міністерство освіти Ізраїлю у липні 2018 р. скасувало вимогу обов'язкових домашніх завдань з першого по шостий клас, при цьому є пояснення, що це – на розсуд школи. І є рекомендація, щоб час на виконання домашньої роботи не перевищувало 10–30 хвилин на день залежно від віку учнів.

У початковій школі Японії (1-6 класи) немає домашніх завдань. Однак у старших класах японські школярі так навантажені домашньою роботою, що їх називають «найзайнятішими людьми в країні».

Домашні завдання залишаються практично у всіх країнах, але значні відмінності можуть стосуватися часу їх виконання, зусиль, які витрачають учні, включаючи допомогу з боку батьків, відрізняється і спрямованість домашніх завдань: закріплення та повторення пройденого на уроці матеріалу, поглиблене вивчення пройденого матеріалу, спрямованість на матеріал наступного уроку, індивідуальний підхід до домашніх завдань (вони можуть задаватися конкретним учням, дуже добре встигаючим або, навпаки, відстаючим).

У **Фінляндії**, результати шкільної освіти якої займають верхні позиції у міжнародних рейтингах, для кожного учня складається індивідуальний план навчання та розвитку, а домашнє завдання – рідкість. Немає жодних офіційних рекомендацій щодо домашньої роботи. Однак у Законі про базову освіту зазначено, що після шкільного дня, поїздки до школи і назад і виконання домашніх завдань в учня має бути достатньо часу для відпочинку та хобі. Фінські педагоги вважають, що дітям потрібно відпочивати після шкільних уроків та проводити час із батьками, а не витрачати його на домашню роботу. Тому домашні завдання займають не багато часу: від 15 до 30 хвилин на день, і часто мають дослідницький характер: наприклад, домашнє завдання з історії – вчитель може попросити взяти інтерв'ю у бабусі, щоб з'ясувати, яким було життя в 1950-х роках і знайти відмінності між тим часом і сучасністю [12].

У **США**, згідно з дослідженнями Інституту Брукінгса, американські школярі щодня роблять домашню роботу понад годину, а кожен десятий учень вдома займається близько двох годин. Згідно з даними соціологічного опитування компанії MetLife, 15% батьків хотіли б скоротити обсяг домашніх завдань, 60% задоволені наявним обсягом, і 25% за збільшення навантаження.

У дослідженні зазначено, що обсяг домашніх завдань залежить від досвіду вчителів: менш досвідчені педагоги (до 5 років стажу) задають більше.

У **Сінгапурі** у багатьох школах немає вимог обов'язкових домашніх завдань. Однак на більшості уроків з математики вчителі регулярно задають домашню роботу після кожного уроку. Домашнє завдання, як правило, має виконуватися поодиноч, але є завдання і для групи учнів. Домашнє завдання найчастіше виконується вдома, але може бути виконано у школі під час уроків або після шкільних занять у бібліотеці, чи будь-де за бажанням учня. У середніх класах існують різні види математичних домашніх завдань.

Найбільш поширене домашнє завдання як повторення вивченого під час уроку. Іншим видом домашніх завдань є посилення та збагачення раніше отриманої інформації, що дозволяє учням використовувати отримані знання на вирішення нових завдань. Домашнє завдання третього виду складається з нових вступних чи підготовчих матеріалів, які будуть розглянуті на наступних уроках.

Згідно з опублікованим міжнародним звітом ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) (2012 рік, останній зі статистичних опитувань з домашнього завдання), учні Сінгапуру є одними з найпрацьовитіших у світі, займаючи третє місце за

часом, що витрачається на виконання домашніх завдань (9,4 години на домашні завдання на тиждень) після учнів у Шанхаї 13,8 години на тиждень на домашню роботу. Середнє значення у світі склало близько 5 годин на домашні завдання протягом тижня.

За словами речника Міністерства освіти Сінгапуру, середній час на виконання домашніх завдань у Сінгапурі «цілком прийнятно для учнів старших класів, які готуються до національних іспитів». Однак у відповідь на стурбованість батьків з приводу надмірного навантаження при виконання домашніх завдань в останні роки в школах Сінгапуру вжито заходів контролю та координації навантаження на домашні завдання з предметів та класів.

На загальну думку сінгапурських учителів, домашня робота важлива для учнів і дозволяє їм відпрацьовувати та закріплювати засвоєне під час уроків [5].

У **Канаді** наявність домашньої роботи залежить від провінції та міста. Наприклад, у школах міста Торонто завдання можуть бути, наприклад, у формі читання, ігор та інших інтерактивних дій. Проте загалом по країні домашніх уроків задають мало (за даними ОЕСР – 5,5 години домашньої роботи на тиждень), і більшість дітей встигають засвоїти весь необхідний матеріал у школі.

В останнє десятиліття в деяких країнах серед науковців, педагогів та батьків проводяться дискусії про скасування домашніх завдань. Справді, виконання домашніх завдань нині є одним з найменш найпопулярніших видів діяльності учнів. Це зобов'язання, яке заважає їхньому вільному часу, обмежує право на відпочинок та дозвілля, закріплене у Декларації прав людини: «Кожна людина має право на відпочинок та відновлення», Конвенції про права дитини: «Держави визнають право дитини на відпочинок та дозвілля, на участь в іграх та розвагах, відповідних його віку...» [3]. Наприклад, у Празі (Чехія) діє ініціативний проєкт «Школа без домашньої роботи», що охоплює декілька шкіл. Керівник психолого-педагогічної служби однієї з них П. Кліма говорить про те, що, на його думку, проблеми з виконанням домашніх завдань стосуються сімей, де батьки або украй зайняті, щоб допомагати дітям з домашньою роботою, або мають базову або середню освіту, яка не дає їм можливості, особливо на другому рівні навчання (старша середня школа), зрозуміти домашнє завдання та допомогти його виконати. Іноді такі батьки стають об'єктом критики школи. Як наслідок, домашня робота приносить непотрібну нервозність у таку сім'ю, вважає психолог. До того, йдеться не тільки про нервову домашню атмосферу. У деяких сім'ях діти не мають місця для якісної підготовки до уроків. У результаті вони не роблять домашню роботу, що вносить напругу у відносини дитини з учителем [4].

Професор психології освіти з Сіднейського університету Річард Волкер (Richard A. Walker) провів дослідження, результати якого переконливо доводять, що домашня робота має менше педагогічне значення, ніж заведено рахувати. На його думку, дітям у початковій школі вона взагалі не потрібна, а школярам середніх класів дає лише деякі плюси. За спостереженнями професора Волкера, лише половині старшокласників виконання домашніх завдань справді допомагало у навчанні.

Інші встигали досить добре засвоювати знання у класі. З цією думкою згоден і австралійський психолог д-р Майкл Карп-Грегг, який вважає, що самостійна робота вдома якщо і необхідна, то тільки в середній школі, але не у початковій школі.

У той самий час австралійські вчені не заперечують важливість домашньої роботи. На думку професора Волкера, вона допомагає школяру розвинути навички самонавчання та низку особистісних якостей, а саме: незалежність, ініціативність, впевненість, відповідальність. Особливо важливо, що вона дає дитині почуття автономії, тобто відчуття особистого контролю над своїм життям, але це розвивається у школярі лише тоді, коли батьки не втручаються у процес виконання домашніх завдань. На думку вченого, багато батьків настільки тиснуть у цьому питанні на дітей, що одна фраза «Іди роби уроки» викликає у дитині стійку ненависть до навчання.

Австралійські педагоги закликають батьків активніше користуватись різноманітними вебресурсами: освітніми сайтами, де у цікавій та доступній формі вивчаються шкільні предмети, онлайн-консультаціями досвідчених педагогів, послугами скайп-репетиторів (дешевшими, ніж послуги репетиторів) [13].

У деяких австралійських школах провадять політику скорочення домашніх завдань. Наприклад, в одній зі шкіл Мельбурну (St. Michael's Grammar School) замість домашніх завдань дітей просять грати вдома з батьками в інтелектуальні настільні ігри типу Scrabble, і на доказ показувати вчителю фотографії ігрового поля. Наприклад, один з варіантів домашньої роботи в цій школі – приготувати певну страву та сфотографувати результат.

Домашня робота довгий час є предметом дебатів в Австралії, і багато досліджень показали, що вона може завдати шкоди навчанню та психічному здоров'ю дитини, підвищуючи рівень тривоги, депресії та гніву. Австралійські діти відчують більше стресу з приводу домашньої роботи, ніж у більшості розвинених країн. Національний звіт Австралійського дослідницького інституту у справах дітей та молоді (ARACY) в галузі освіти в рамках проекту «Добробут дітей в Австралії», показав, що Австралія посідає 24-е місце в порівнянні з 26 країнами ОЕСР в області «шкільного тиску від домашньої роботи». Відповідно до звіту, 55% дівчат 8-го класу відчують «великий тиск від домашньої роботи», тоді як серед хлопців це 47,1% [13].

В Австралії школярам у віці шести років регулярно задають письмові домашні завдання, а в альтернативних школах, наприклад школа Монтесорі, у якій дітям молодшого шкільного віку рекомендується виконувати «значні завдання, які є розширенням інтересів дитини».

На вебсайті шкіл Монтесорі говориться, що «домашнє завдання» має складатися з реальних життєвих ситуацій, які становлять інтерес для дитини або допомагають їй спілкуватися з батьками, наприклад, написання оповідання або листа, відвідування бібліотеки, читання вголос, сканування газет для оповідань, малювання, проведення простих наукових експериментів, підрахунок грошей, планування списку покупок або меню вечері, покупка харчів, приготування їжі, використання карти, походи або прогулянки або гра на музичних інструментах та ін. [13].

Виконання домашніх завдань не обов'язково має забирати вільний час дітей та їх батьків. Наприклад, у Данії після реформування народної школи з 2015/16 навчального року учням надається обов'язкова допомога у виконанні домашніх завдань. Школи пропонують академічне поглиблене вивчення навчального матеріалу та допомога у виконанні домашніх завдань у рамках більш тривалого шкільного дня. Така допомога має бути зосереджена на академічному рівні учнів, наприклад, пропонуються навчальні завдання або інтенсифіковані навчальні курси, адаптовані до індивідуальних рівнів та потребам дітей. Виділений час відрізняється для академічно сильних та для академічно слабких учнів, які можуть відвідувати уроки з надання допомоги у виконанні домашніх завдань у другій половині дня. Протягом навчального року допомога включає 80 уроків для 1-3-х класів, 120 уроків для 4-6-х класів та 80 уроків для 7-9-х класів.

У Словенії також існує законодавчо закріплена розширена програма шкільного навчання, згідно з якою учні 1–5 класів після основних уроків можуть протягом 5 годин перебувати у школі – виконувати домашні завдання та брати участь у різних позашкільних заходах [8].

У британському дослідженні Teaching and Learning Toolkit науковці розглянули, як саме домашні завдання впливають на успішність школярів, які види завдань, у якому обсязі й для яких вікових груп найефективніші. Зроблено висновок про те, що вплив домашнього завдання зменшується, коли учні витрачають на нього більше часу. На основі досліджень науковці зробили висновок, що найефективніше – це давати завдання з певного предмета двічі на тиждень.

Водночас опитування в Англії засвідчили, що учні з малозабезпечених сімей рідше мають тихий робочий простір, доступ до гаджета, потрібного для навчання, стабільне підключення

до Інтернету, можуть отримувати меншу підтримку батьків для виконання домашніх завдань й розвитку звички навчатися. Ці труднощі збільшують відставання для учнів з неблагополучних категорій.

«Клуби домашніх завдань» (групи подовженого дня) можуть допомогти подолати ці бар'єри, адже пропонують учням ресурси та підтримку, необхідні для виконання домашнього завдання або для повторення матеріалу [1].

У Польщі з 1 квітня 2024 року впроваджено зміни щодо домашніх завдань у школах. На сайті Міністерства освіти Польщі (Ministerstwo Edukacji Narodowej) зазначено, що у початкових класах домашні завдання стали необов'язковими, за винятком вправ на розвиток дрібної моторики, які передбачають розвиток навичок рухів рук. Нові правила не передбачають скасування обов'язку вчитися вдома, тобто вчитися читати (читати книжки), повторювати матеріал, пройдений у класі тощо.

Для учнів 4–8 класів podstawових шкіл в Польщі домашні завдання не скасовують, їх роблять необов'язковими та не оцінюють. Вчитель може задати домашню роботу, але якщо учень її не виконує, «нуль» не отримує. Якщо ж роботу виконано, але не зовсім правильно – від учителя очікують, що він пояснить, в чому саме полягають помилки та як їх уникнути наступного разу. Такий підхід сприятиме розвитку критичного мислення та підвищує заангажованість учнів освітнім процесом.

Разом з тим, залишаються контрольні та самостійні роботи (sprawdziany та kartkówki), і вони оцінюватимуться так, як і раніше. Підготовка до цих робіт вимагає від дітей значно більшої організованості та самостійності: регулярні обов'язкові домашні роботи служать для закріплення отриманих в школі знань і самі по собі вже служать підготовкою до контрольних робіт. Учнім доводиться дбати про підготовку до контрольних робіт самостійно.

Міністр польської освіти Барбара Новацька (Barbara Nowacka) зазначила, що «завдяки такому рішенню учні матимуть більше часу на закріплення знань, підготовку до контрольних робіт, читання книг, а також, що дуже важливо, на реалізацію своїх захоплень та відпочинок» [14].

Висновки. Отже, домашня робота залишається важливою частиною навчального процесу у всіх країнах, при цьому розширюються; з'являються нові типи домашніх завдань. Разом з тим час, витрачений на виконання домашніх завдань, не впливає на результати шкільного навчання.

Вивчення та аналіз джерел дозволили зробити такі висновки.

По-перше, домашня робота залишається важливою частиною навчального процесу у всіх країнах, при цьому розширюються її цілі (розвиток здатності вчитися самостійно, підвищення відповідальності, розвиток творчості, ініціативності, вміння правильно організувати свій час та ін.). З'являються нові типи домашніх завдань, такі як інтерв'ю, фоторепортажі, бесіди, відеозвіти тощо.

По-друге, час, витрачений на виконання домашніх завдань, не впливає безпосередньо на результати шкільного навчання. У багатьох країнах точаться дискусії серед учених та громадськості за скорочення або скасування домашніх завдань, оскільки їх виконання часто негативно впливає на психіку дітей, на клімат у сім'ї, призводить до стресів тощо.

Домашня робота має свої переваги та недоліки порівняно з іншими формами організації навчання.

Переваги: максимально комфортні умови для роботи учня, оскільки він працює вдома в зручній для себе час; можливість індивідуального навчання, коли кожен учень не тільки виконує індивідуальне завдання, а й сам процес виконання завдання не залежить від інших учнів.

Недоліки: неможливість контролю та допомоги з боку вчителя під час виконання домашнього завдання; слабо виражена можливість групової та командної роботи; відсутність можливості контролювати час і тривалість виконання завдання.

Список використаних джерел та літератури

1. Homework. URL: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/teaching-learning-toolkit/homework> (дата звернення: 24.04.2025).
2. TIMSS 2011 INTERNATIONAL RESULTS IN SCIENCE. URL: https://timss.bc.edu/timss2011/downloads/T11_IR_S_Chapter8.pdf (дата звернення: 24.05.2025).
3. Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016, s. 2–18.
4. Домашні завдання «за» і «проти». URL: https://www.lidovky.cz/domov/domaci-ukoly-pro-a-protinekte-re-deti-se-az-doma-nauci-to-co-bymely-umet-uz-ze-skoly-ale-skola-za-t.A180420_214658_ln_noviny_ele (дата звернення: 20.04.2025).
5. Домашні завдання у Сінгапурі. URL: <https://www.best-tuition.com/Mathematics-Homework-inSingapore-Secondary-School.html> (дата звернення: 14.04.2025).
6. Концепція домашньої роботи. URL: <https://docplayer.cz/3951713-Koncepcie-domaci-pripravy-zaku.html> (дата звернення: 14.05.2025).
7. Концепція домашньої роботи. URL: <https://zskaterinky.cz/o-skole/vzdelavani/koncepcie-domaci-pripravy/> (дата звернення: 14.04.2025).
8. Навчання у Словенії. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-and-learning-single-structureeducation-35_en (дата звернення: 14.05.2025).
9. Павленко В.В. Компаративна педагогіка: посібник-практикум. Житомир, 2019. 60 с.
10. План шкільного навчання у Литовській Республіці. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/lit/20e%20g%20a%20l%20Ac%20t%20/%20l%20t%20/%20TA%20D%20/%20c%208%204%20f%20e%203%201%202%204%20a%202%20a%201%201e78869ae36ddd5784f?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=6a0b6bfd9474-4bdd-aedc-e5dc106647ec> (дата звернення: 20.04.25).
11. Посібник для виконання домашніх завдань (сайт департаменту освіти Австралії). URL: <https://www.education.vic.gov.au/Pages/default.aspx> (дата звернення: 20.04.25).
12. Фінська школа. URL: <https://takprosto.cc/finskaya-shkola/> (дата звернення: 20.04.25).
13. Australian children among the world's «moststressed» about homework. URL: <https://honey.nine.com.au/parenting#ixzz%206EULfAymo> (дата звернення: 20.04.25).
14. Prace domowe w szkole podstawowej nieobowiązkowe. Rozporządzenie podpisane. URL: <https://www.gov.pl/web/edukacja/podpisanie-rozporzadzenia> (Дата звернення: 20.04.25).

References (translated & transliterated)

15. Homework. URL: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/teaching-learning-toolkit/homework> [in English].
16. TIMSS 2011 INTERNATIONAL RESULTS IN SCIENCE. URL: https://timss.bc.edu/timss2011/downloads/T11_IR_S_Chapter8.pdf [in English].
17. Úmluva o právech dítěte a související dokumenty (2016). Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2–18. ISBN ISBN 978-80-7421-120-1. [in Czech].
18. Domashni zavdannya «za» i «proty» [Homework «pros and cons»]. URL: https://www.lidovky.cz/domov/domaci-ukoly-pro-a-protinekte-re-deti-se-az-doma-nauci-to-co-bymely-umet-uz-ze-skoly-ale-skola-za-t.A180420_214658_ln_noviny_ele [in Czech].
19. Domashni zavdannia u Sinhapuri [Homework in Singapore]. URL: <https://www.best-tuition.com/Mathematics-Homework-inSingapore-Secondary-School.html> [in English].
20. Kontseptsiya domashnoyi roboty [The concept of homework]. URL: <https://docplayer.cz/3951713-Koncepcie-domaci-pripravy-zaku.html> [in Czech].
21. Kontseptsiya domashnoyi roboty [The concept of homework]. URL: <https://zskaterinky.cz/o-skole/vzdelavani/koncepcie-domaci-pripravy/> [in Czech].
22. Navchannya u Sloveniyi [Study in Slovenia]. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-and-learning-single-structureeducation-35_en [In English].
23. Pavlenko, V.V., 2019. Komparatyvna pedahohika [Comparative pedagogy]: posibnyk-praktykum Zhytomyr, 60 c. [in Ukrainian].
24. Plan shkilnoho navchannya u Lytovskii Respublitsi [School curriculum in the Republic of Lithuania]. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/lit/20e%20g%20a%20l%20Ac%20t%20/%20l%20t%20/%20TA%20D%20/%20c%208%204%20f%20e%203%201%202%204%20a%202%20a%201%201e78869ae36ddd5784f?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=6a0b6bfd9474-4bdd-aedc-e5dc106647ec> [in Lithuanian].
25. Posibnyk dlya vykonannya domashnikh zavdan (sayt departamentu osvity Avstraliyi) [Homework guide (website of the Australian Department of Education)]. URL: <https://www.education.vic.gov.au/Pages/default.aspx> [In English].

26. Finska shkola [Finnish school]. URL: <https://takprosto.cc/finskaya-shkola/> [in Ukrainian].
27. Australian children among the world's "moststressed" about homework. URL: <https://honey.nine.com.au/parenting#ixzz%206EULfAymo> [In English].
28. Prace domowe w szkole podstawowej nieobowiązkowe. Rozporządzenie podpisane. URL: <https://www.gov.pl/web/edukacja/podpisanie-rozporzadzenia> [in Polish].

Статтю отримано 05.05.2025 року.

Прийнято до друку 16.06.2025 року.